

משקין בית השלחין פרק ראשון מועד קטן

ג.

עין משפט נר מצוה

בא מ' מ' פ"א מהלכות
שמיטה הלכה ב' ג'
בא מ' מ' פ"א מהלכות
שמיטה הלכה ב' ג'
בא מ' מ' פ"א מהלכות
שמיטה הלכה ב' ג'
בא מ' מ' פ"א מהלכות
שמיטה הלכה ב' ג'
בא מ' מ' פ"א מהלכות
שמיטה הלכה ב' ג'

תורה אור השלם

1. ובשנה השביעית שבת
בשבתון יקרה לארץ שבת
לך שדך לא תורע
וברמך לא תמור: את
ספיח קצירך לא תקצר
ואת ענבי נידוך לא
תבצר שנת שבתון יקרה
לארץ: וירקא בה ד'ה
והשביעית תשמטנה
ותשטנה: ואכלו אביני
עמך ויתרם תאכל חית
הארץ: פן תעשה לברמך
שמות כג' א'
ל'יתר:

רבינו הגנאל (המשך)

חד לאברויי אילני כלומ',
להפירות האילן, כגון גידים
שאי' במס' ע"ז ואסור,
וחד לסתומי פילי, להסותם
הסדיקין, ושרי. איתמר
הורש בשביעית ר' יוחנן
ור' אלעזר, חד אמר
לוקח, בטר לה כ"י אלעזר
דא' מקום שנתה מוצא
לכל בעשה, וחד בושנה
השביעית שבת וגו' שבת
לה, הרי כלל כל מלאכות
השביעית, ועוד פרט בלא
תעשה, שנאמר שדך לא
תורע וברמך לא תמור,
אמר ר' אילעזר, כי האי
הונא אין דין אותו בכלל
ופרט, ונאמר אין בכלל
אלא מה שבפירוט, וזיעה
והמורה קצירה ובצירה אינו
מידי אחריות לא, אלא
הרינו דן בכלל ופרט וכלל
לא חבצור שנת שבתון
ידיה לארץ, ומרבה כל
מלאכה, ואפילו החורש
בשביעית לוקח, וחד אמר,
החורש בשביעית אינו
כאילו, לא בטר לה דר'
אילעזר (דא' [נאמר] דין
אותו בכלל ובפירוט, הני
אין, כלומר אלו בלבד
המפורשים הם במילוק
מידי אחריות לא, [נאמר], הני
לא דכולי עלמא את להו
דר' אילעזר, מאן דאמר
לוקח שפיר, ומאן דאמר
אינו לוקח, מכדי זמירה
בכלל וזיעה ובצירה
כ"י, וירושלמי בשביעית
פרק ב', מיבלק, מעברין
היבלת, מפרקין, בעלין,
מאבקין, עושין לון אבק,
מעשנין, מחננין, מוהמין
ומתליעין בשביעית, מה
בין זוהם לעושה בית,
המפורשים אינו אלא כמושיב
שומר, וזיעה בית מיבל
למחשב בפרט שאסור,
מליה, והיא גרילה מחמתו.
בין בין מחפה באבנים
ובחנן ובקש שהוא מותר,
למחשב בפרט שאסור,
המחפה בקש ובחנן
[נאבנין], אינו אלא
כמושיב שומר, המחפה
בפרט, עושה לו טינא
והיא גרילה מחמתו.

אף ב' שבשדה ושבת. וכל הני עבודות ללעיל ונהוגות זין
בשדה וזין בכרם ואפילו שיש מהן שאין עמה נוהגין כן י"ל
בזמקומן היו עושין כן ורגילין לעשותן בשדה ובכרם: **אין** דנין
אותו בב' ופרט ופ"א. הכי הוה שמיע ליה לר' אילעזר דכיון להפרט

בצלל העשה הכלל האחרון אינו מוסיף
הפרט ממשמעותו ואינו כלל ופרט
וכלל דיינין ליה בכלל ופרט ולא
נהירא לי דמנלן דרבי אילעזר ס"ל
הכי אימא דהפרט שהוא צלל העשה
בצל אצל הכלל עומד בזמקומו לפי
דכיון ועוד לפי לשון זה קשה לי
אמאי תיכך דכולי עלמא לית להו דר'
אזין והא הוה מני לתרומי דכולי
עלמא אית להו דככל מקום סוגיית
הש"ס היא דכיון דמני למימר דכולי
עלמא אית להו ספרת האמורה לא
מתרומי לית להו ולימא הכי דכולי
עלמא אית להו דרבי אבין מאן דאמר
אינו לוקח שפיר ומאן דאמר לוקח
קצירה ליה כי הך ברייתא דמפקא
ליה לתולדות מקרא וקסבר לאו
אסמכתא הוא אלא דרשה גמורה היא
ולי נראה דהא לימא דרבי אבין אמר
ר' אילעזר וכו' קאזיל בכה"ג דליכא
הכא אלא כלל ופרט כלל בתרא לא
חשיב כיון דהאי כלל בקרא אחריתא
וחשיב בכלל המרוחק זה מזה כיון
דלא הוה נחד קרא דהכי מוכח בפ"ק
דפסוקים (דף ו' וס) דאיכא למאן
דאמר כיון דהוה דברי אבין כלל
מיטטרפי למיהו כלל ופרט וכלל
והכא נמי לא הוה אלא כלל ופרט והכלל
איכא (י) הגירסא (ז) [בירושלמי דכלא]ס
בפ"ח חד אמר לוקח ספר לה כרבי
אילעזר דאינו דון בכלל ופרט כיון
דהפרט צלל העשה הפרט בטל והכלל
בזמקומו עומד ולפיכך אמר כל החורש
בשביעית לוקח וחד אמר החורש
בשביעית אינו לוקח לא ספר להא
דר' אילעזר אלא דנין אותו בכלל ופרט
הני אין מידי אחריות לא ודמי לה
דכולהו אית להו דרבי אילעזר מאן
דאמר לוקח שפיר ומאן דאמר אינו
לוקח מכדי זמירה בכלל וזיעה ובצירה
אמאי קסבר ללאו יתירא אתי אי נמי
שמת קסבר ללאו יתירא אתי אי נמי
קסבר כסם משדה לא הוה יליף הלכך
הז'ך למיכתב זין בשדה זין בכרם:

קצירה למאי הלכתא כתביניהו רחמנא למימר
אתולדה אחריתא לא מיחייב ולא והתניא שדך לא תורע וברמך לא תמור
אין לי אלא זירוע וזימור * מנין לעידור ולקישקוש ולכיסוח ת"ל שדך לא כרמך
לא לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך ומנין שאין מקרסמין
ואין מזודין ואין מפסגין באילן ת"ל שדך לא כרמך לא כל מלאכה שבשדך
לא כל מלאכה שבכרמך לא מנין שאין מזובלין ואין מפרקין ואין מעשנין
באילן ת"ל שדך לא כרמך לא כל מלאכה שבשדך לא וכל מלאכה שבכרמך
לא יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא נקעים
מים ולא יעשה עוגיות לגפנים תלמוד לומר שדך לא תורע וזיעה בכלל
היתה ולמה יצתה להקיש אליה לומר לך מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה
ושבכרם אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא
כי

תולדות. כגון משקה זרעים שלא היה זמסקן לא אסר רחמנא:
זמירה בכלל וזיעה. שדרכו של זומר לזמזמי פירי חווע. בצירה
בזענים כקצירה בצמזמה וקצירה אב מלאכה היא צפ' כלל גדול
(שבת דף עג.). בצירה בכלל קצירה דשניהם חותכין: **זימור.** מחמך
ענפים יבשין של גפן: **עידור.**
שחופר תחת הגפנים לרפוי
ארעא: כיסוח. צעזעים שחמך
הרעים מן העצים. ולא היינו
ניכוש ממעקר העיקרים מן
הקרקע לזוה אין עוקיין אלא
חותכין למעלה: **תלמוד לומר שדך**
לא כרמך לא. מדלא כתיב לא תורע
שדך לא תמור כרמך אלא שדך לא
תורע כרמך לא תמור (א) משמע שדך
לא כרמך לא: **מקרסמין.** היינו
זימור אלא שקרוס שייך בצלילות:
מזודין. מחמך ענפים יבשים ולחיס
לפי שיש לזילן ענפים יותר מדאי:
מפסגין. סומכים האילן שהוא רענן
יותר מדאי: **מזובלין.** מניחים וצל
בעיקרי האילן: **מפרקין.** אבנים שעל
עיקרי האילן: **מאבקים.** ששרשו
נראין ומכסין אותו בצאק: **מעשנין.**
עושין עשן תחת האילן כדי שישכרו
התולעים שעליו: **יקשקש.** היינו
עידור אלא שעידור בגפנים וקשקוש
בזיתים: **עוגיות.** חופר גומא תחת
הגפן ליתן בו מים: **זיעה בכלל**
והא וצננה השביעית שנת שבתון
וגו' (א): **אף כל עבודה שהיא בשדה**
ובכרם. כגון כל הני (ב) פרטי ילא
קשקוש ועידור ומים נקעים ועוגיות
שאין בשניהן כו': **לא יקשקש סה**
זיתים ולא יעדר כו'. ואם תקשי הא
אסר עידור לעיל קא תרין לקמן
בעוגיות הא בחדמי והא בעמיקי
והוא הדין לעידור: (ג) כל הני
מדרבנן. אצל מדאורייתא לא הוה
אלא זמירה ועזירה כדלמרינן לעיל
הני אין מידי אחריות לא: **מנסקל**
להוציא אבנים מן הכרם: (ד) **סומי**
פילי. שמסתם בקעים של אילן: **שרי.**
לזית ציה משום פסידא: **אברויי**
אילני אסור. דהוה משום רווחא. והאי
דשרי קשקוש היינו סתומי פילי והאי
דאסור היינו אברויי אילני: **כל**
מקום שנאמר כלל נעשה ופרט צלל
העשה. כגון הכא דכתיב (ויקרא כה)
וצננה השביעית שנת שבתון יהיה
לארץ כלל היינו עשה שדך לא תורע
וכרמך לא תמור פרט היינו לא
תעשה: אין ענין אוסו בכלל ופרט
וכלל. ואף ענין גב דכתיב כלל
צמריה כגון הכא דכתיב צמריה
(א) שנת שבתון כלומר אין לו דין
דשאר כלל ופרט וכלל שמתוצין
כולן נעשה או צללו דאמר כלל
ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין
הפרט דמריב כל מידי דדמי לפרט
אלא דיינין ליה בכלל ופרט הואיל
דנשתנה משאר כלל ופרט וכלל
אמרינן אין בכלל אלא מה שבפרט
הני אין מידי אחריות לא: **דכולי**
עלמא ליה להו דרבינו כו' מאן דאמר לוקח שפיר. כדלמך דרשינן בכלל ופרט וכלל: **אחריתא** לא להכי חורש אינו לוקח:

תולדות לא אסר רחמנא דכתיב ו בשונה
השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא
תורע וגו' מכדי זמירה בכלל וזיעה ובצירה
בכלל קצירה למאי הלכתא כתביניהו רחמנא
לא מיחייב ולא והתניא שדך לא תורע וברמך
לא תמור אין לי אלא זירוע וזימור מנין
לניכוש ולעידור ולכיסוח ת"ל שדך לא כרמך
לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה
שבכרמך מנין שאין מקרסמין ואין מזודין
ואין מפסגין באילן ת"ל שדך לא כרמך לא
לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה
שבכרמך מנין שאין מזובלין ואין מפרקין
ואין מאבקים ואין מעשנין באילן ת"ל שדך
לא כרמך לא כל מלאכה שבשדך לא
וכל מלאכה שבכרמך לא יכול לא יקשקש
תחת הזיתים ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא
נקעים מים ולא יעשה עוגיות לגפנים ת"ל
שדך לא תורע וזיעה בכלל היתה ולמה
יצתה להקיש אליה לומר לך מה זריעה
מיוחדת עבודה שבשדה ושכרם אף כל
שהיא עבודה שבשדה ושכרם מדרבנן
וקרא אסמכתא בעלמא * וקשקוש בשביעית
מי שרי והא כתיב והשביעית תשמטנה
ונטשתה תשמטנה מלקשקש ונטשתה
מלסקל אמר רב עוקבא בר חמא * תרי
קשקושי הוו חד אברויי אילני וחד סתומי שרי
פילי * אברויי אילן אסור סתומי פילי שרי
איתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור' אלעזר
חד אמר לוקח וחד אמר * אינו לוקח לימא
בדר' אבין אמר רבי אילעזר קמיפלגי דאמר
רבי אבין אמר ר' אילעזר כל מקום שנאמר
כלל בעשה ופרט בלא תעשה אין דנין אותו
בכלל ופרט וכלל מאן דאמר לוקח לית ליה
דרבי אבין אמר רבי אילעזר ומאן דאמר אינו
לוקח אית ליה דר' אבין לא דכולי עלמא לית
ליה דרבי אבין אמר ר' אילעזר מאן דאמר
לוקח שפיר ומאן דאמר אינו לוקח אמר לך
מכדי זמירה בכלל וזיעה ובצירה בכלל

גליון הש"ס
גמ' מנין לעידור ולקישקוש
ולניכוש כ"ל לענין:

מוסף רש"י
מלסקל. להשליך אבנים
למון (סוכה מד.). אברויי
אילני. כמו (ויקרא כג)
ונבלו צמרותם,
לקוב העפר שעל הצמרות
ולחשו שיהא רך ומיחה
והאילן נשטת. כן
לשנת אחריתא
להביא את האילן
ולשטתו. (סוכה ט"ז).
סתומי פילי. ששטתם
מגולים ולין לכסותם שלא
יבש האילן, ואוקמי עליה
הוא שלא ימות וחיט עושה
להשנין אלא לקיים שתי.
פילי, בקעים (ט"ז).

רבינו הגנאל
תולדות לא אסר. שפעין
לה, מרתיב שדך לא תורע
וכרמך לא תמור.
מכדי (זריעה) [ומריה]
בכלל (ומריה) [זריעה]
היא, דכיון שזמור ועוק
צומח, ובצירה בכלל
קצירה, למאי הלכתא כו'
רחמנא, ללמדך דהני
תולדות מיחייב בשביעית,
אתולדות האחריות לא
מיחייב, אינו, והתניא
שדך לא תורע וברמך
לא וגו', אין לי שחייב
בשביעית אלא ורע
וזמור בלבד, מנין לומר
ולעודר ולמכסה, ת"ל
שדך לא, פי' הוה
ליה למכתב לא, תורע,
ואנא ידענא דאין זריעה
אלא בשה. שדך דרובת
רחמנא למה לי, לכתוב
כל מלאכות שבשדה.
מנין שאין מזובלין ואין
מפרקין ואין מאבקים
ואין מעשנין, ת"ל כרמך
לא, לרבות כל מלאכות
שבכרם שאסורות. קמי
מיהא דמכשף האור
בשביעית ופרקין הוה
איסורא מדרבנן הוה, וקרא
אסמכתא כו'. יכול לא
יקשקש תחת הזיתים, ולא
יעדר תחת הגפנים, ולא
ימלא נקעים מים, ולא
יעשה עוגיות לגפנים בין
אילן לרבות ת"ל שדך לא תורע,
זיעה ומירה בכלל שבת שבתון יהיה לארץ, ולמה יצאת להקיש אליה, לומר
לך מה זיעה מיוחדת עבודת שדות וכרמים, אף כל עבודת שדות וכרמים, למעוטי קישקוש ועידור וביקוע ועישות
דעבודת אילנות הן ולא עבודת שדות (זריעים) [וכרמים]. והלכך שרי קשקוש בשביעית. פי' (ב) תרי קישקושי הוו

(א) נראה דחמי דכתיב רבינו וכו' אינו והא כתיב השביעית תשמטנה וכו' מלקשקש ומעשנין מרי קשקושי. (ב) גירסת רבינו הוה כ"ל נוסף.
ד"ה אין דנין רבינו לפי מה שהגיה הבי"ח הדין עמו דלאו יבשיתא שם אדרבה הגירסא כמו הש"ס על פ"ט.